

Milyen nemzeti kisebbségek élnek Romániában?

(RMDSZ-füzetek 5. 1990.)

A vékony, 40 oldalas kis füzetet a Romániai Magyar Demokrata Szövetség adta ki. Az összeállító Kovács Nemere kitűnően oldotta meg a tudományos igényű és szintű, de laikus rétegekhez szóló ismeretterjesztő munka kettős problémáját. A 4 oldalas bevezetőben egy európai körkép után a nemzetiség, nemzeti kisebbség fogalmának megközelítését Gáll Ernő meghatározása alapján mutatja be. Ezt követi egy tömör egy oldalas összefoglaló az 1930-as népszámlálás nemzetiségi adatairól - mintegy kiindulási alapként. A tanulmány nagyobb részét a romániai nemzeti kisebbségek egyenkénti - létszámukhoz arányított terjedelmű - ismertetése teszi ki. (A magyarok 7, a németek 4, a zsidók 3, a szlovákok és csehek 3, a délszlávok, az ukránok, az oroszok, a bolgárok, a tatárok és a törökök 2-2, a többi nemzeti kisebbség és a cigányok pedig 7 oldalon kerültek sorra.)

Az igen tömör leírásokból csaknem minden lényegeset megtudhatunk róluk, s különösen jól sikerültek az információgazdag történeti, valamint a kulturális életüket bemutató fejezetrészek. Egy példa az egyéb nemzeti kisebbségek között ismertetett lengyelekről *szóló* bekezdésből: „A romániai lengyelek 1795 után kezdenek beköltözni Moldvába és Bukovinába, elsősorban a Kosciuszko-féle felkelés bukását jelentő maciejovicy-i csata után, de a folyamat egészen a XIX. század közepéig folytatódott, főként az orosz birodalom területéről. Suceava, Gura Homorului, Radauți és Cîmpulung környékén 13 településen éltek 1960 körül lengyelek is, számuk azonban nem haladta meg a 10 ezret. A nemzetiségi kisebbségek oktatásügyének ismertetése általában jó, de nem túl szerencsés például a magyaroknál és a németeknél ettől teljes egészében eltekinteni, arra hivatkozva, hogy ez a napi sajtóból ismert. Az egyházak szerepének bemutatása a nagyobb nemzetiségeknél megfelelő, de a kisebbségnél néha semmitmondó megfogalmazásokat találhatunk, például: „A romániai szerbek görögkeleti - tehát ortodox - hitűek, a horvátok a katolikus vallás szertartása szerint élnek le hitéletüket.

Sajnos ezeknek az ismertetéseknek jelentős hiányosságaként kell felrónom, hogy a nemzetiségek statisztikai adataival kapcsolatban nem tér ki a népszámlálási adatok használhatatlanságának kérdésére, a manipulációk jellegére. Néhány gondolatot például feltétlenül megérdemelt volna az 1977-es népszámlálás legfontosabb „trükkje”, az „anyanyelv és nemzetiség” kategória magyarázata: a végleges adatok közzéadásakor mindenki román lett, aki anyanyelv vagy nemzetiség szerint az volt, de eltérő anyanyelvű és nemzetiségű kategóriába kerültek azok, akiknél ez eltérő, de nem román volt. Így soroltak be negyedmillió különböző nemzetiségű állampolgárt románnak vagy eltérőnek. (Talán ugyancsak érdemes lett volna megemlíteni, hogy a moldvai csángókat 1977-ben mind románnak írták össze, mert a Bákó megyére közölt négyezer magyar az odacsatolt gyimesi falvak magyar lakosait jelentette.) Némi következetlenséget jelent, hogy néhány kisebb nemzetiség (ukránok, szlovákok, bolgárok) leírásánál nem szerepel az 1956-osnál frissebb adat, pedig ezek ismertek, s bár manipuláltak, a megfelelő megjegyzésekkel együtt célszerű lett volna közölni ezeket. Egyáltalán szerencsésebb lett volna a nemzetiségek népszámlálási adatainak kritikai elemzése, s egy hozzá kapcsolódó táblázat. Ebben az esetben talán magyarázatot kapott volna, hogy miért találkozhatunk a szövegben a zsidóságnál felváltva jiddis anyanyelvűekkel, zsidó vallásúakkal és zsidó nemzetiségűekkel. Ez ugyanis itt nem a szerző hibája, bár néhány mondatban erre a problémára érdemes lett volna kitérni, különösen azért, mert néhány oldallal hátrább, a cigányságnál már határozottan zavaró, hogy minden magyarázat nélkül hol etnikai csoportként, hol pedig nemzetiségként szerepel. (A német nemzetiségűeket bemutató fejezetben én feltétlenül kiemelttem volna, hogy a romániai németek exodusa nem ért véget: ma is tartó, de már a végéhez közeledő folyamat.)

Valószínűleg a technikai lehetőségek szűkös voltak tudható be, hogy a kiadványban nem található semmiféle térkép, amely pedig ma már az ilyen jellegű összeállításokban elengedhetetlenül szükséges.

A felsorolt hiányosságok azért is bosszantóak, mert a terjedelmi korlátokat figyelembe véve biztosan állíthatom, hogy a romániai nemzeti kisebbségekről ilyen átfogó, életük szinte minden szférájába bepillantást nyújtó ismeretterjesztő összeállítással az utóbbi években nem találkozhattunk. Feltétlenül érdemes lenne egy kiegészített és javított változat magyarországi vagy közös kiadását fontolóra venni.

Sebők László